

Katarzyna Kokoszka

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

REFORMA FINANSÓW PUBLICZNYCH A WSPARCIE FINANSOWE DLA POLSKIEGO ROLNICTWA I TERENÓW WIEJSKICH

Streszczenie: W artykule podjęto próbę zestawienia problematyki finansowego wsparcia dla polskiego rolnictwa i terenów wiejskich (wynikającego zarówno ze wsparcia wewnątrz krajowego, jak i środków finansowych związanych z realizacją przez Polskę Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej) z reformą finansów publicznych w tej dziedzinie przedstawioną w Planie Rozwoju i Konsolidacji Finansów 2010–2011. Omówiono główne przesłanki interwencjonizmu w sektorze rolniczym na tle zasadniczych zmian, jakim podlega rolnictwo i rozwój terenów wiejskich.

Słowa kluczowe: reforma finansów publicznych, finansowanie rolnictwa i obszarów wiejskich, Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej

1. Wstęp

Przekształcenia polskiego systemu społeczno-ekonomicznego polegają na wprowadzeniu nowoczesnego modelu gospodarki regulowanej mechanizmem rynkowym, *ergo* oznacza to, że dominującą formą własności zasobów gospodarczych jest własność prywatna, a samodzielne i suwerenne decyzje uczestników rynku wyznaczają wielkość konsumpcji i możliwości podaży towarów i usług. Polska konstytucja określa model systemu ekonomicznego jako społeczną gospodarkę rynkową, co oznacza, że obok rynku i sektora prywatnego pojawia się w niej racjonalna polityka społeczno-ekonomiczna państwa. W dyskusji na temat transferów finansowych do rolnictwa często prezentuje się następujące stanowisko uzasadniające wysoki stopień subwencjonowania rolnictwa: celem polityki gospodarczej jest m.in. ograniczenie sfery ubóstwa, wspieranie procesów rozwoju gospodarczego i eliminowanie wszelkich praktyk o charakterze dyskryminacyjnym i monopolistycznym. Jednocześnie polityka gospodarcza powinna wspierać te sektory, które mają szczególne znaczenie dla funkcjonowania mechanizmu ekonomicznego, a dla których rynek nie zawsze pełni rolę alokacyjną. Takim sektorem jest gospodarka żywnościowa, a przede wszystkim rolnictwo, które dostarcza strategicznego produktu, jakim jest

żywność. Podlega ono szczególnemu ryzyku gospodarowania. Warto zaznaczyć, iż chroni przy tym dobro publiczne, jakim jest środowisko przyrodnicze¹.

2. Formy i przesłanki finansowego wsparcia dla rolnictwa

Tradycyjne instrumenty wykorzystywane w polityce rolnej do wsparcia rolnictwa i rozwoju wsi dzieli się na instrumenty rynkowe i pozarynkowe (strukturalne i instytucjonalne). Wśród instrumentów rynkowych podstawowe znaczenie mają instrumenty regulowania podaży, takie jak gromadzenie i finansowanie zapasów, ustanawianie kwot rynkowych, limitowanie obszaru upraw, ustalanie ograniczeń terminów skupu, kontraktacja produkcji, standaryzacja produkcji żywnościowej, ochrona przed importem i wspieranie eksportu. Do instrumentów wspierających popyt należą różnego rodzaju subwencje wspierające konsumpcję żywności.

Instrumentami pozarynkowego wsparcia rolnictwa są subsydia i dopłaty bezpośrednie do dochodów, do produkcji, do powierzchni upraw, do zwierząt. Należy tu też dostęp do kredytów preferencyjnych i środków produkcji oraz cała gama instrumentów o charakterze strukturalnym stosowanych na rynkach pracy w bezpośrednim otoczeniu rolnictwa.

Oddziaływanie instrumentów budżetowych na dochody sektora rolnego znajduje odzwierciedlenie w redystrybucji wartości dodanej, zwłaszcza przez przepływ transferów z i do tego sektora (mechanizm wtórnego podziału dochodów):

- strumienie płynące z rolnictwa stanowią obciążenia fiskalne (finansowe) rolników, a więc podatki, opłaty obowiązkowe, składki na Fundusz Emerytalno-Rentowy administrowany przez KRUS i inne;
- strumienie płynące do rolnictwa obejmują dotacje na KRUS oraz wydatki budżetowe przeznaczone na rozwój rolnictwa, np. towarzyszące środkom unijnym.

Wciąż dość powszechne jest przekonanie, że zamiast reform strukturalnych rolnictwo ze względu na szczególną strukturę agrarną i niski poziom produktywności kapitału i pracy wymaga wysokiego preferencyjnego wsparcia sektorowego i wyjątkowej troski władzy publicznej, nawet jeśli dla tak znacznego wsparcia nie znajduje się legitymizacji społecznej, czy jest ono w niektórych przypadkach nieefektywne ekonomicznie i społecznie i utrwała jedynie negatywne zjawiska.

Za główne przesłanki interwencjonizmu rolniczego uznaje się²:

- specyficzne właściwości popytu żywnościowego (ograniczonego zbyt i rosnąca podaż produktów rolnych, wywołując spadek cen i pogarszanie się sytuacji dochodowej, tworzą potrzebę ingerencji państwa w sferę ochrony dochodów rol-

¹ http://farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/zagrozenia_wspierania_polskiego_rolnictwa_i_obszarow_wiejskich.

² M. Adamowicz, *Wymiary i cele interwencjonizmu rolnego w krajach o różnym poziomie rozwoju*, Prace Naukowe SGGW, nr 49, s. 21–22, Warszawa 2009.

czych i limitowania produkcji, by zapewnić godziwe warunki egzystencji rodzinom chłopskim);

- problemy dochodowe rolników (przede wszystkim potrzeba przeciwdziałania nadmiernym dysproporcjom w dochodach rolniczych). Wpływ państwa na dochody rolnicze dokonuje się głównie przez zagwarantowanie opłacalności produkcji rolnej realizowanej po przeciętnych kosztach. Może to być osiągnięte np. za pośrednictwem cen minimalnych oraz skupu interwencyjnego;
- potrzebę opracowywania i realizacji nowych strategii rozwojowych oraz oszczędnych technologii, które umożliwiają transformację rolnictwa w pożądanym kierunku.

Zmieniający się paradygmat obszarów wiejskich i rolnictwa zakłada, że jedną z zasadniczych części składowych rolnictwa i zarządzania ziemią na obszarach wiejskich będzie, w dłuższej perspektywie czasowej, szeroko rozumiane dostarczanie usług związanych z ochroną środowiska i krajobrazem kulturowym. Przechodzenie do rolnictwa zrównoważonego oraz globalizacja stawiają w nowym świetle rachunek ekonomiczny rolnictwa, a produkcja wspomnianych usług będzie związana z odpowiednimi bodźcami lub systemem wynagrodzeń dla rolników, kreowanymi przez państwo³. W takim ujęciu mamy zatem do czynienia z produkcją dóbr publicznych, które przynosić będą korzyści wszystkim członkom społeczeństwa, za które płacić będzie państwo.

Od przyjęcia Traktatu Rzymskiego (1958) Kraje Unii Europejskiej (w tym od 2004 r. również Polska) prowadzą politykę wobec rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, w której instytucjonalnie postanowiły wspierać swoich rolników. Początkowo odbywało się to w formie podtrzymywania cen surowców pochodzenia rolniczego i dotacji modernizacyjnych dla producentów, a obecnie przyjmuje formę dopłat bezpośrednich do dochodu rolniczego. Opiera się to na wypełnianiu fundamentalnych zasad WPR Unii Europejskiej, takich jak:

1) jednolitość rynku, czyli swobodny przepływ artykułów rolnych między państwami członkowskimi (bez ceł i ograniczeń), przy wprowadzeniu wspólnych cen i ujednoliconych reguł konkurencji oraz jednolitych przepisów weterynaryjnych i sanitarnych;

2) preferencje wspólnotowe, co oznacza, że pierwszeństwo sprzedaży na rynku UE mają produkty rolne jej krajów członkowskich i rynek wewnętrzny jest chroniony przed importem z krajów trzecich po niskich cenach oraz przed znacznymi wahaniami cen na rynkach światowych;

3) solidarność finansowa, czyli finansowanie WPR przez wszystkich członków UE, bez względu na rzeczowe i terytorialne przeznaczenie środków finansowych w ramach tejże polityki.

³ J.S. Zegar, *Przesłanki nowej ekonomiki rolnictwa*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2007, nr 4, s. 5–27.

W ten sposób Unia Europejska dąży do wyrównywania poziomu życia na terenach wiejskich i rejonach zurbanizowanych. Obok wsparcia dochodowego gospodarstw rolnych państwa członkowskie realizują politykę strukturalną wobec obszarów wiejskich i finansują wcześniejsze emerytury rolnicze, zalesienia gruntów rolnych, tworzenie pozarolniczych form działalności gospodarczych czy projekty rolno-środowiskowe.

Ważnym okresem wprowadzającym pewne korekty w instrumentach ogólnej polityki był początek lat 90. i tzw. reforma MacSharry'ego, której idea była kontynuowana w Agendzie 2000 oraz w reformie przyjętej w 2003 r. w Luksemburgu. Zmierzają one do stopniowego zmniejszania znaczenia jednych instrumentów wsparcia i umacniania drugich, zwłaszcza ukierunkowanych na rekompensowanie rolnikom strat w dochodach z tytułu wycofywania się z podtrzymywania cen, co miało przyczynić się m.in. do zmniejszenia negatywnego wpływu dotacji na zniekształcenia w wymianie międzynarodowej⁴.

Niewątpliwie należy uznać, że wsparcie finansowe rolnictwa przyniosło wiele pozytywnych efektów, niemożliwych do osiągnięcia w tak szybkim czasie na zasadach wolnorynkowych bez finansowego zastrzyku w postaci środków unijnych i budżetowych:

- rolnicy muszą spełniać określone przepisy, wymogi, np. odnośnie do ochrony środowiska czy dobrostanu zwierząt, co wydatnie wpływa na jakość produkcji i ogólną poprawę warunków życia na wsi;
- środki UE pozwoliły zmniejszyć dystans do bogatych krajów pod względem rozwoju terenów wiejskich, a także w aspekcie wewnątrz krajowym – choć częściowo ograniczyć dysproporcje między wsią a miastem, jeśli chodzi o rozwój cywilizacyjny;
- dofinansowanie unijne (przynajmniej do 2013 r.) zapewnia stabilność transferów i pewne bezpieczeństwo finansowe;
- dzięki dodatkowym środkom zwiększa się liczba gospodarstw inwestujących – powiększających majątek i modernizujących się

3. Reforma finansów publicznych w świetle wsparcia rolnictwa

Kluczowym dokumentem prezentującym propozycje uzdrowienia finansów publicznych stał się w ostatnich miesiącach „Plan Rozwoju i Konsolidacji Finansów 2010–2011”. Z punktu widzenia interesującej nas tematyki kluczowy wydaje się rozdział poświęcony pełnemu uporządkowaniu systemu emerytalnego w Polsce ze względu na długoterminowe procesy społeczne i demograficzne. Wśród narzędzi sprzyjających sprostaniu wyzwaniom społecznym i demograficznym wymienia się rozpoczęcie debaty nad przeprowadzeniem ewolucyjnej reformy systemu ubezpieczenia emerytalnego rolników (z zachowaniem instytucji KRUS) poprzez:

⁴ W. Łuczka-Bakuła, *Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. 7, z. 4, s. 234.

- powiązanie wysokości składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe z wysokością rzeczywiście uzyskiwanych dochodów;
- uzależnienie wysokości emerytury od składek wpłaconych w okresie aktywności zawodowej oraz długości oczekiwanego dalszego trwania życia dla osób w wieku osoby przechodzącej na emeryturę;
- wprowadzenie instrumentu dopłaty do emerytury minimalnej osobom o wymaganym stażu ubezpieczenia, których zgromadzone składki są jednak niewystarczające do sfinansowania emerytury na poziomie przysługującym osobom ubezpieczonym w powszechnym systemie emerytalnym.

Dokument zwraca szczególną uwagę na fakt, że choć zmiany te byłyby neutralne dla zdecydowanej większości gospodarstw rolnych, ich wprowadzenie umożliwiłoby swobodny przepływ osób między systemem powszechnym i rolniczym. Podkreśla się, że dzięki wprowadzeniu tego instrumentu możliwe stanie się łączenie ubezpieczenia w KRUS z ubezpieczeniem w ZUS, np. w przypadku podejmowania niskopłatnej pracy najemnej przez osoby pracujące w gospodarstwach rolnych.

Co ważne – zaznacza się wyraźnie, że powstałe w ten sposób oszczędności (ich znaczącą część) planuje przeznaczyć się na stworzenie programu „Równe szanse”. Program ten będzie skierowany do mieszkańców obszarów wiejskich z terenów o dominującym udziale małych, niskodochodowych gospodarstw rolnych i będzie opierał się na instrumentach:

- sprzyjających powstawaniu żłobków i przedszkoli (o małej liczebności grup) wypełniających wysokiej jakości funkcje edukacyjne;
- stypendia dla młodzieży wiejskiej;
- ułatwiających przekwalifikowanie zawodowe;
- dopłat do transportu publicznego, tak by ułatwić dojazdy do pracy z terenów wiejskich;
- zapewniających tani Internet na wsi.

Dość powszechne jest przekonanie, że głęboka reforma KRUS jest kluczowa dla prawdziwej restrukturyzacji polskiej wsi i w efekcie dla podniesienia materialnego standardu życia osób mieszkających poza aglomeracjami. Obecna wysokość składki emerytalno-rentowej w systemie rolniczym skutecznie zniechęca osoby ubezpieczone w KRUS do podejmowania pracy w sektorach pozarolniczych. Ubezpieczenia rolnicze w Polsce są przykładem systemu repartycyjnego, w którym wypłata świadczeń jest finansowana z bieżących wpływów od osób ubezpieczonych. Należy uznać, że repartycyjny system ubezpieczeń rolniczych jest deficytowy i systematycznie powiększa dług publiczny. Refundując składkę do Otwartego Systemu Emerytalnego i emitując w tym celu obligacje skarbowe, Ministerstwo Finansów jednorazowo wykupuje w towarzystwach emerytalnych część przyszłych zobowiązań emerytalnych. To zasadniczo różni się od obligacji emitowanych na pokrycie deficytu KRUS, które powiększają dług publiczny bez żadnych korzyści w przyszłości.

W ujęciu absolutnym wielkość ubiegłorocznego deficytu Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (45,5 mld zł łącznie ze środkami z Funduszu Rezerwy Demogra-

ficznej) była trzykrotnie większa od kwoty, której zabraknie w systemie rolniczym. Ocena stopnia niewydolności systemu rolniczego wymaga jednak zwrócenia uwagi na istotne różnice w skali działalności obu systemów⁵:

- liczba emerytów i rencistów, którym świadczenia wypłaca KRUS, wynosi niecałe 1,5 mln osób i jest pięciokrotnie mniejsza niż w systemie pozarolniczym;
- tegoroczne wpływy ze składek ubezpieczeniowych płacone przez rolników finansują wydatki KRUS jedynie w 8%, podczas gdy w systemie pozarolniczym ten wskaźnik wynosi 71%;
- w 2008 r przeciętna emerytura wypłacana przez ZUS wynosiła 1470 zł. Po odliczeniu wpływów ze składek emerytalnych od osób obecnie pracujących, przeciętny podatnik dopłacał do każdej emerytury 300 zł miesięcznie
- w tym samym czasie do każdej średniej emerytury rolniczej (745 zł miesięcznie) każdy podatnik dopłacał przeciętnie 675 zł miesięcznie⁶.

Szacuje się, że jeśli do ZUS zostali obowiązkowo przeniesieni rolnicy, którzy posiadają największe gospodarstwa rolne – powyżej 20 ha ma 7% ubezpieczonych w KRUS – to wydatki sektora finansów publicznych zmniejszyłyby się o ok. 800 mln zł rocznie. Kolejne 800 mln można by zaoszczędzić, obejmując ubezpieczeniem powszechnym połowę rolników posiadających gospodarstwa od 10 do 20 ha⁷.

Inną możliwością zwiększenia wpływów do budżetu państwa jest będąca przedmiotem dyskusji w ramach „Planu Rozwoju...” prywatyzacja nieruchomości rolnych Skarbu Państwa, która polegałaby przede wszystkim na sprawniej sprzedaży gruntów rolnych, w szczególności na rzecz rolników indywidualnych powiększających swoje gospodarstwa lub osób zamierzających utworzyć gospodarstwa rodzinne. Do osiągnięcia tego celu mają służyć następujące narzędzia:

- odstąpienie od stosowania nietrwałych form zagospodarowania nieruchomości Zasobu Własności Skarbu Państwa, takich jak dzierżawa, najem i oddanie gruntów w administrowanie;

⁵ A. Rzońca, W. Wojciechowski, *Ile nas kosztują wcześniejsze emerytury?*, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Towarzystwo Ekonomistów Polskich, Warszawa 2008, s. 3 i nast. (http://www.for.org.pl/upload/File/raporty/Raport_o%20kosztach_emerytur_FINAL.pdf).

⁶ Gdyby zachować obecne różnice w obciążeniu składkami, emerytura rolnicza powinna być wielokrotnie niższa niż w powszechnym systemie emerytalnym. Bez znaczących zmian w systemie zasiłkowym tak niski poziom emerytur automatycznie zwiększyłby liczbę osób ubiegających się o pomoc społeczną.

⁷ Próba zmniejszenia deficytu budżetowego przez opodatkowanie rolników w ramach Programu Konwergencji (Program Konwergencji jest dokumentem zawierającym ocenę gospodarki pod kątem spełniania kryteriów z Maastricht, a szczególności pięciu warunków, stawianych gospodarce kraju aspirującego do przystąpienia do strefy euro. Przedstawia m.in. ogólne założenia i cele polityki makroekonomicznej, ocenę bieżącej sytuacji i prognozy, strategię i cele rządu, opis ryzyka) jest nie do zaakceptowania przez PSL. Przede wszystkim chodzi o założenia tego programu, oparte na danych ekonomicznych z 2007 r. oraz fakt, że w 2011 r. przewiduje się zmniejszenie deficytu państwa o ok. 5,5 mld zł, z czego 2,8 mld ma pochodzić z opodatkowania najbogatszych rolników.

- przeznaczenie do sprzedaży użytków rolnych, które zostaną wyłączone z dzierżawy w terminie roku od dnia zmiany umowy dzierżawy;
- uszczegółowienie kryteriów uznania osoby fizycznej za rolnika indywidualnego na potrzeby obrotu prawnego odbywającego się na zasadach ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

„Plan Rozwoju i Konsolidacji Finansów 2010–2011” ujmuje obszary funkcjonowania sektora finansów publicznych, które wymagają wprowadzenia usprawnień, bądź całkowitej reorganizacji, co należy uznać za pozytywne i ze wszech miar potrzebne. Należy jednak zwrócić uwagę na formułę ich realizacji:

- jest to jedynie zestaw propozycji, który nie posiada cech dokumentu strategicznego, a więc nie jest w żadnej mierze wiążący;
- na rozwiązania zaproponowane w dokumencie – ich implementację – będą miały niewątpliwie wpływ konsultacje i targi polityczne, co w obliczu ostrego konfliktu stanowisk budzi wątpliwość, czy możliwe jest wypracowanie stanowiska kompromisowego;
- pewne elementy reformy, np. reforma KRUS prezentowane są w sposób bardzo niekonkretny, co nie pozwala z kolei zająć się istotą problemu;
- zagrożona jest również praktyczna realizacja kalendarza ustawodawczego w związku z tempem prac legislacyjnych.

Forma finansowania rolnictwa jest w pewnym sensie wypadkową działań podjętych w kraju (np. rozwiązania w obrębie systemu ubezpieczeń rolniczych), jak i tych wynikających z przynależności Polski do Unii Europejskiej. Należy zwrócić uwagę na trwającą dyskusję nad wielkością i formami finansowania Wspólnej Polityki Rolnej i jej konsekwencjami po 2013 r. Sprowadza się ona przede wszystkim do następujących wytycznych⁸:

- należy skończyć z systemem odwoływania się do danych historycznych przy obliczaniu dopłat bezpośrednich, co sprawia, że dystrybucja środków finansowych dla rolników w poszczególnych krajach różni się zasadniczo⁹;
- trzeba przeformułować cele Wspólnej Polityki Rolnej i dopłat, takich jak: stabilizacja cen czy dochodów rolników, utrzymanie zatrudnienia w rolnictwie, pro-rynkowe ukierunkowywanie sektora, tworząc możliwie szeroką platformę prezentacji oczekiwań różnych środowisk, np. organizacji ds. ochrony środowiska, ds. konsumentów czy ds. dobrostanu zwierząt;

⁸ <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-debate>.

⁹ Różnice w dopłatach bezpośrednich między różnymi krajami UE są obecnie bardzo duże. Najwięcej, bo około 500 euro na 1 ha, otrzymują rolnicy w Grecji i na Malcie, w Polsce średnio 200 euro, nieco więcej niż w Hiszpanii i Portugalii, we Francji ok. 250 euro, w Niemczech ponad 300 euro. W przypadku Polski głównym problemem jest to, że płatności bezpośrednie stały się podstawową formą wspierania rolników, z niekorzystną dysproporcją na niekorzyść transferów inwestycyjnych. Pewnym rozwiązaniem służącym uzdrowieniu sytuacji jest dowolność pozostawiona przez UE krajom członkowskim, która daje możliwość zrezygnowania z grupy beneficjentów otrzymujących mniej niż 500 euro na gospodarstwo.

- WPR powinna wносить większy wkład w przemysłany, zrównoważony wzrost gospodarczy, starając się sprostać wyzwaniom społecznym, środowiskowym, klimatycznym i technologicznym.

4. Podsumowanie

1. Przemiany w polityce rolnej w Polsce wskazują na brak precyzji w określaniu głównych jej celów i długookresowego programu, wyznaczającego sektorowi rolnemu perspektywy działania. Ponadto polityka dochodowa wynikała często bardziej z możliwości budżetowych niż z faktycznych potrzeb i wskazanych kierunków rozwoju.

2. Istotny wpływ na poziom i zróżnicowanie dochodów mają subwencje do ubezpieczeń społecznych, dopłaty do kredytów, do inwestycji infrastrukturalnych, oświaty i postępu rolniczego. Mechanizm finansowania budżetowego dokonuje jednak redystrybucji dochodu w ten sposób, że pomoc trafia nie tylko do rolników potrzebujących pomocy, ale często otrzymują ją rolnicy zamożni, co jest sprzeczne z wymogami sprawnego funkcjonowania gospodarki¹⁰.

3. W perspektywie krótkookresowej środki finansowe uzyskane w ramach płatności bezpośrednich z Unii Europejskiej z pewnością mają wpływ na zwiększenie akumulacji, a co za tym idzie, na możliwości inwestycyjne w gospodarstwach obszarowo największych. Natomiast w gospodarstwach małych są raczej uzupełnieniem dochodu przeznaczanego na bieżącą konsumpcję¹¹.

4. Należy zwrócić uwagę, że wsparcie rozwoju wsi i rolnictwa poprzez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych) wpływa przede wszystkim na stabilizację sytuacji dochodowej gospodarstw o niskiej żywotności ekonomicznej, natomiast nie wpływa znacząco na ich pozycję konkurencyjną czy przemiany strukturalne.

5. Nowa wizja rozwoju wsi i rolnictwa (wynikająca z kolejnych reform Wspólnej Polityki Rolnej) wskazuje, że zmianie ulegną funkcje i znaczenie rolników. Rolnicy będą dostarczycielami dóbr publicznych dla całego społeczeństwa, takich jak czyste gleby i wody, różnorodność biologiczna obszarów wiejskich wraz z tradycyjnym krajobrazem – i w myśl teorii dóbr publicznych powinni być za te działania wynagradzani. W takim kontekście pomoc państwa w postaci dodatkowych transferów pieniężnych wydaje się w pełni uzasadniona.

¹⁰ M. Podstawka, *Finanse publiczne a rolnictwo*, w: *Finanse publiczne w skali lokalnej i regionalnej*, red. M. Adamowicz, SGGW, Warszawa 2002, s. 83.

¹¹ H. Bartkiewicz, *Wsparcie polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej po akcesji do Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 1070, Wrocław 2006, s. 43.

6. Warto zastanowić się poważnie nad zasadnością pozarządowych propozycji reformy systemu KRUS, pośród których najczęściej wymienia się następujące postulaty:

- zamknięcie systemu dla osób młodych, które rozpoczynają pracę w rolnictwie, co mogłoby wzmocnić ich bodźce do podejmowania pracy w sektorach pozarolniczych,
- przesunięcie do powszechnego systemu ubezpieczeń wszystkich tych, dla których głównym źródłem utrzymania jest działalność pozarolnicza, a dochody z prowadzenia działalności rolniczej mają znaczenie poboczne,
- przesunięcie najbogatszych rolników z KRUS do ZUS, które przyczyniłoby się do szybkiego uzyskania znacznych oszczędności.

7. Należy również podkreślić, że procesy zachodzące w gospodarce światowej oraz unijnej po 2014 r. będą prowadziły do dalszej globalizacji i liberalizacji struktur ekonomicznych. Wynika to z przewartościowania ocen funkcjonowania polityki rolnej we wszystkich krajach rozwiniętych, a zwłaszcza rosnącego nacisku na rzecz poprawy warunków konkurencji na rynku żywności dla krajów rozwijających się. Wobec liberalizacji światowego handlu rolnego szansą na zachowanie wspólnego sektora rolnego w Unii Europejskiej będzie zapewnienie wysokiej jakości i standardów produkcji, rozwój produktów regionalnych czy, dla niektórych krajów z odpowiednim potencjałem przyrodniczym, rozwój rolnictwa ekologicznego. Pojawia się więc problem kosztów spełnienia wysokich standardów produkcji, przestrzegania norm ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt oraz rekompensaty tych kosztów dla rolników.

Literatura

1. Adamowicz M., *Wymiary i cele interwencjonizmu rolnego w krajach o różnym poziomie rozwoju*, Prace Naukowe SGGW, nr 49, Warszawa 2009.
2. Bartkiewicz H., *Wsparcie polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej po akcesji do Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 1070, Wrocław 2006.
3. Łuczka-Bakuła W., *Wsparcie rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej*, „Roczniki Naukowe SERiA” 2005, t. 7, z. 4.
4. Podstawka M., *Finanse publiczne a rolnictwo*, w: *Finanse publiczne w skali lokalnej i regionalnej*, red. M. Adamowicz, SGGW, Warszawa 2002.
5. Rzońca A., Wojciechowski W., *Ile nas kosztują wcześniejsze emerytury?*, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Towarzystwo Ekonomistów Polskich, Warszawa 2008.
6. Zegar J.S., *Przesłanki nowej ekonomiki rolnictwa*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2007, nr 4.
7. <http://www.ec.europa.eu/agriculture/cap-debate>
8. http://www.farmer.pl/finanse/dotacje-i-doplaty/zagrozenia_wspierania_polskiego_rolnictwa_i_obszarow_wiejskich
9. http://www.for.org.pl/upload/File/raporty/Raport_o%20kosztach_emerytur_FINAL.pdf

THE PUBLIC FINANCE REFORM IN THE LIGHT OF THE FINANCIAL SUPPORT FOR POLISH AGRICULTURE AND RURAL AREAS

Summary: A notion of public support reform has recently gained a great popularity, especially in the context of various kinds of support from the budget and European Union Structural Funds for farmers, agriculture and rural areas. The paper examines the main directions of agriculture and rural areas support in Poland and enumerates the most important problems linked with that. The author tries to answer the questions if postulated changes in rural and agriculture support take into consideration the challenges agricultural market faces and the directions in which it must further evolve.